

Каплінський В. В.

доцент кафедри педагогіки і професійної освіти
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

Лазаренко Н. І.

ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського, доцент
м. Вінниця, Україна

ОРІЄНТАЦІЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Чим більше в сучасних умовах зростає рівень академічної свободи і самостійності вищих навчальних закладів, тим більше зростає їх відповідальність за якість надання освітніх послуг. Саме тому орієнтація на забезпечення якості освіти є чи найважливішим пріоритетом ВНЗ. Вихід на якісний її рівень потребує постановки конкретних і *реальних* завдань, чіткого визначення принципів та прозорих процедур поліпшення якості, створення і безперервне вдосконалення системи її внутрішньої оцінки з урахуванням запитів основних споживачів освітніх програм, способів винагородження якості.

Оцінка якості передбачає оцінку усіх аспектів її цілісного забезпечення, а саме: планування (постановка чітких і реальних цілей), впровадження (розробка механізмів збору та оцінки інформації на предмет досягнення цілей), оцінювання (оцінка результатів та внесення необхідних поправок чи змін), звітування та покращення (визначення умов подальшого сприяння якості). Названі види діяльності взаємопов'язані і взаємозалежні між собою, тобто результати одного визначають дії іншого.

Орієнтація на якісні результати освітнього процесу потребує перш за все чіткого визначення *принципів внутрішнього забезпечення якості освіти*, оскільки принципи є тими загальними вимогами, від дотримання яких якість

залежить. Щоб вийти на якісні показники, потрібно знати, чим вони обумовлюються. Однак, як правило, принципи сприймаються, як щось абстрактно-теоретичне. Відведення їм чисто теоретичної ролі і недооцінювання на практиці створює перешкоди на шляху забезпечення якості. «Архітектор, - писав Я. А. Коменський, - плануючи побудувати міцну будівлю, заготовляє не солому, не болото, не лозу, а каміння, цеглу, міцне дерево і тому подібний матеріал. А садівник, який «бажає, щоб поле, виноградник, сад давали плоди, засіває їх не бур'янами, не кропивою, не чортополохом, а благородним насінням і рослинами» [3, с. 272].

Спробуємо дати коротку характеристику визначених нами вихідних положень, на які слід опиратись для забезпечення якісних освітніх послуг.

Принцип орієнтованості на якість освіти: пріоритетність якості; зацікавленість у якості; чітка постановка цілей та завдань щодо забезпечення якості; відхід від усталених стереотипів, спрямованих переважно на кількісні показники; всебічна підтримка ідей, орієнтованих на досягнення якості; формування культури якості; мотивація викладачів та студентів, орієнтованих на якість, їх участь у забезпеченні якості; розробка стратегії постійного підвищення якості. *Принципи наукового підходу до забезпечення та оцінювання якості освіти:* різноманітність моніторингових процедур; об'єктивність; оперативність реагування на результати внутрішніх експертиз якості; вдосконалення методів і структур управління, освітніх програм, системи заохочень і санкцій, спрямованих на забезпечення якості; діагностична спрямованість; формування змісту освіти на основі освітніх наукових і технологічних досліджень; оновлення змісту. *Принцип комплексності та системності у забезпеченні якості:* плановірність; систематичність та регулярність моніторингу якості; всебічність (охоплення по можливості усіх чинників, які сприяють якості); професійна та практична спрямованість. *Принцип гуманістичної спрямованості освіти:* створення атмосфери доброзичливості та поваги до особистості студента; створення максимально сприятливих умов для самореалізації студентів, розвитку їх здібностей; забезпечення емоційного мікроклімату; творча співпраця

викладачів та студентів; уникнення прецедентів для конфронтації поколінь. *Принцип прогностичності*: не лише відстеження поточного стану, а й прогнозування подальших тенденцій у забезпеченні якості; внесення відповідних коректив, спрямованих на удосконалення якості. *Принцип гласності та справедливості*: відкритість результатів моніторингу якості; регулярне інформування про результати; загальнодоступність показників та результатів оцінки якості освіти; визначення чіткого рейтингу студентів за семестровими результатами як умови справедливого стипендіального заохочення; чітке вироблення та справедливе застосування до студентів вимог та правил. *Принцип уніфікації змісту освіти*: чітке визначення базисного компоненту; інтегрування навчальних дисциплін; орієнтація на оволодіння ключовими компетенціями; орієнтація на зміст як на засіб розвитку мислення, а також посилення його творчого компоненту.

На основі виявлення шляхом *комплексного аналізу та самоаналізу* найбільш слабких сторін організації навчально-виховного процесу та основних чинників, що впливають на зниження якості, важливо визначити основні напрямки і процедури поліпшення якості та створити відповідні умови для професійного удосконалення викладачів як важливого стимулюючого фактору забезпечення якості освітніх послуг та якості освіти.

Одна з них пов'язана з ініціативою започаткування цікавого способу підтримки та заохочення викладачів університету, зорієнтованих на якісні показники в науковій та навчально-методичній діяльності, а саме: проведення щорічного університетського конкурсу «Викладач року» на основі чітко розробленого положення та критеріїв оцінювання, визначення основних номінацій, різноманітних форм заохочення (дошка пошани, відповідні відзнаки тощо). Зупинимось на ключових аспектах, що визначають якість освітнього процесу.

По-перше, якість кадрового складу. Відомо, що слово «педагог» перекладається як *дітоводитель*, тобто людина, яка веде за собою інших. Однак, щоб успішно вести за собою інших, потрібно і себе «вести» до себе мудрішого, цікавішого, освіченішого, тобто триматись напрямку, який

виводить на шлях професіоналізму та авторитету. А вже авторитет авансуватиме успіх, *по-перше*, особисто викладачу вищого навчального закладу, *по-друге*, тій навчальній дисципліні, яку він читає, оскільки, чим вищий авторитет, тим важливіша та привабливіша навчальна дисципліна, провідником якої він є.

Авторитет є надзвичайно вагомим коефіцієнтом професіоналізму викладача і чи ненайважливішим чинником його успішної діяльності. Безперечно, що він сам собою не приходить. Його становлення залежить від багатьох чинників. Однією з найважливіших ознак викладача вищої школи є відкритість новому й здатність до прогресивних змін. Пошукова діяльність сучасного викладача має бути зорієнтована на інновації, але лише на ті, які є прогресивними, не завдають шкоди й відкривають нові можливості в розвитку студентів.

По-друге, якість наукових видань викладачів (підручників, навчальних, науково-методичних та методичних посібників. З цією метою варто розробити чіткі критерії їх експертизи, обов'язково включивши до них наступні: відповідність змісту друкованої продукції потребам та інтересам студентів, суб'єктивна значущість для студента, професійна спрямованість, зв'язок з сучасною школою та з життям, пізнавальний потенціал, проблемність. Особливо слід підкреслити, що саме проблемні знання, орієнтуючи на критичне ставлення до змісту, який подається у підручнику, формують пошуково-творчу поведінку, яка є характерною ознакою сучасного рівня розвитку суспільства. Значення її й в тому, що разом з нею закладається прагнення до подолання стереотипів. Доцільною була б оцінка посібників студентами за певною шкалою балів «Посібник очима студентів». В цьому контексті цікавою є ідея, пов'язана з започаткуванням університетського конкурсу на найякісніший сучасний підручник, посібник.

Забезпечення якісного змісту друкованої продукції для студентів має поєднуватись з удосконаленням та оновленням змісту навчальних занять. Мова йде про вибір такого змісту, який би, з одного боку, безперечно відповідав навчальній програмі, з іншого – потребам та інтересам студентів.

Йдеться не про підлаштування до смаків студентів, а про наповненість визначених програмою тем життєво значущим змістом, орієнтацією на його якісну характеристику. Адже, як підкреслював педагог-новатор Є. М. Ільїн, «здоровий розум будь-якими способами чинить опір абстрактному знанню, яке ні сьогодні, ні завтра, ні тут, ні там ніяк себе не проявить». Закладаючи базисний компонент змісту навчального предмета (знання), необхідно орієнтуватись не стільки на їх кількісну, скільки на якісну характеристику. Це допомагає забезпечити такі аксіологічні відносини: студент→ зміст, за яких він виступає не як щось зовнішньо задане, а як те, що внутрішньо спонукає до його засвоєння.

По-третє, якість організації навчально-виховного процесу, особливості якого у вищому навчальному закладі потребують від викладача єдності педагогічних знань та педагогічної дії. За словами відомого педагога А. Дістервега, поганий вчитель подає істину у готовому виді, а гарний вчитель вчить знаходити її самостійно. В одній зі своїх книг він пише: "Розвиток і освіта жодній людині не можуть бути дані або повідомлені ззовні. Кожний, хто бажає до них прилучитися, повинен досягти цього власною діяльністю, власними силами, власною напругою. Ззовні він може отримати тільки поштовх..." [1, с. 374].

По-четверте, запровадження системи стимулювання діяльності викладачів, які демонструють високу професійну майстерність, творчий підхід до виконання своїх професійних обов'язків, високий рівень фахової підготовки, відповідальність, відданість справі, впроваджують продуктивні інноваційні технології навчання та виховання, успішно керують науково-дослідницькою роботою студентів.

Література:

1. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег. - М.: Учпедгиз, 1956. – 374 с.
2. В. Каплінський. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник / В. Каплінський. – Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. – 222 с.

3. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения/ Я. А. Коменский. – М.: Гос. учебно-педагогическое изд-во Мин. просв. РСФСР, 1955. – 474 с.